

זכרון עולם
האשה
החשובה ודפית
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

מאורות
הדף היומי
עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"

ע"ש הר"ח ח' ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש

למגידי שיעור "דף היומי"

חולמית סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

גליון מס' 1253

מסכת גיטין י"ב-י"ח ♦ כלים י"ז, ג' - י"ז, ח'

בס"ד, ח' סיון תשפ"ג

♦ נטילת ידיים בכיור שבחדר הרחצה

♦ פענוח כתב סתרים בשבת

♦ כתיבה בחלב פרה

♦ ההבדל בין כתב נעלם לכתב טמון

♦ מדידת חום בשבת

השבוע בגליון

♦ טיפול שיניים באנגליה

♦ צוואת האדמו"ר מסדיגורא זצ"ל

♦ האופן בו על המוריש לצוות

♦ תקפה ההלכתי של צוואה הנערכת אצל עו"ד

♦ הנפטר הופיע בחלום - העלוני לארץ ישראל

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם

להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

זימל שואב המים

הגאון רבי זלמן סנדר שפירא זצ"ל היה תלמיד חכם מפורסם בדורו, צדיק וירא שמים מופלג. אחד מבניו הוא רבי אברהם דובער, הי"ד, רבה של קובנא ובעל "דבר אברהם", שנהרג בשואה.

באחד הימים ישב רבי זלמן סנדר ספון בחדרו עמוס הספרים, כשהוא מאמץ את מוחו הגאוני בביאור סוגיה עמוקה. היתה זו שעת בוקר מאוחרת כאשר נשמעו קול דליו של שואב המים מתחככים בגדר העץ הישנה שהקיפה את הבית. השואב כבר הביא את מימיו השכם בבוקר, ומעולם לא נדרש להביא מים פעמיים ביום. פסיעותיו הכבדות שהדהדו במסדרון הצר שהוביל אל חדרו הגבירו את תמיהתו, הן לא בכל יום מזדמן זימל שואב המים אל הבית פנימה, מה לו ולגאון ישראל רבי זלמן סנדר? שכן עבור המים שהוא שואב לבית הרב - אין הוא מוכן ליטול; שאלה המזדמנת לפניו בחיי היום יום - מפנה הוא לרבי משה זאב רב בית הכנסת "בעלי מלאכה", ואילו בדברי תורה אין לו כל שיג ושיח, לצערו הרב. יתום הוא זימל מגיל צעיר, וכאשר חבריו בני גילו חבשו את ספסל הלימודים בביתו של המלמד, כבר היטה זימל את שכמו ועסק בשאיבת מים מבוקר עד ליל.

זימל עמד מאחורי דלת העץ המיושנת, ששיירי הסיד שדבקו בה בעקשנות העידו כי ידעה ימים יפים יותר, ונקש עליה קלות בכף ידו המיובלת.

פחד אדיר פשה לפתע בכל גופו של שואב המים, "אני? האני זימל אטריד את הרב מלימודו?!", אולם, עוד בטרם היה סיפק בידו להימלט על נפשו, נפתחה הדלת ולשונו נעתקה. מבוכתו גברה שבעתיים כאשר ראה את הרב עומד תמה על מקומו למראה השואב הגברתן הרועד כעלה נידף.

ידו המרגיעה של הרב הונחה על כתפו הרחבה, "הרי כך כסא זימלה, שב, הרגע, ואמור את אשר על ליבך".

דף יד/א אמר להו אין, לסוף אישתמיט להו

טיפול שיניים באנגליה

מסופר בגמרתנו, שרב ששת שלח את רב יוסף בר חמא לגבות עבורו חפצים שהפקיד בידי אחרים (מהר"ם בפירושו על תוספות ד"ה לסוף). כאשר רב יוסף פגש את בעלי הפקדונות, הם נתנו לו אותם אך ביקשו ממנו שיתחייב להם בקניין, שהוא נוטל עליו את האחריות עליהם. רב יוסף הסכים לעשות כדבריהם, נטל את הפקדונות, אך בסופו של דבר הוא נעלם מעיניהם בלא לקיים את הבטחתו להתחייב בקניין, מאחר שלא רצה ליטול על עצמו את האחריות לכך.

לכאורה יש להקשות על מעשהו של רב יוסף, כיצד הוא התיר לעצמו לשקר? כאשר לדעת ראשונים רבים (סמ"ג עשין ק"ב, ח"ח פתיחה עשין י"ג) הדבר אסור מדאורייתא! ואכן, רבי יעקב עמדין (בהגהות) מוכיח מסוגייתנו, כי מותר לאדם לשקר כדי למנוע מעצמו הפסד ממון השייך לו, ומאחר שרב יוסף נשלח מטעם רב ששת לגבות את הממון, רשאי היה לנהוג כן כדי שלא יגרם הפסד לרב ששת.

הוכחה נוספת לכך מביא בספר דרכי חושן (להגר"י סילמן שליט"א, עמוד שע"ה), מהגמרא (נדרים כח/א) האומרת, כי כאשר המוכס שמונה על ידי המלך גובה ממון מדעתו בלא שנצטווה על כך מהמלך, יש רשות לרמותו. הרי לנו, שכדי למנוע הפסד ממון אין איסור לשקר.

ביטוח שיניים באנגליה: בהמשך דבריו מובאת שאלה מעניינת, שנשאלה על ידי אשה שעלתה מאנגליה לארץ ישראל לפני שנים רבות. ביום מן הימים נסעה האשה לבקר את נכדיה שהתגוררו באנגליה, ושם התברר לה שיש באפשרותה לטפל בשיניה חינם אין כסף, על ידי הביטוח הרפואי שהיה ברשותה. כאשר הגיעה האשה לרופא השניים היא נשאלה על ידו מיהו הרופא הכללי שלה, והיא נקבה בשמו של רופא אנגלי כל שהוא שאצלו היא מטופלת כביכול, כדי שלא לגרום לעיכובים מצד רופא השיניים שלא יטפל בה עד שיידע מיהו הרופא הכללי שלה. האם בכך עברה האשה על איסור שקר כאשר בדתה בפני רופא השיניים שם של רופא שאינה מטופלת אצלו כלל.

ואכן, על פי המבואר בסוגייתנו שכדי למנוע הפסד ממון אין איסור לשקר, גם אשה זו רשאית לומר שם של רופא כל שהוא, אם אכן היא זכאית לתגמולי הביטוח, אלא שאם היא תספר כי מזה עשרות שנים אינה מתגוררת באנגליה, הדבר יגרום לעיכובים פרוצדורליים רבים עד שתאושר בקשתה. אמנם, ודאי שיש במקרים מעין אלו להקפיד ביותר שלא לבוא לידי חילול ה' חס וחלילה.

בני איזה שבט אנו? מעניין לציין, כי בהמשך דבריו הוא מביא שהיו שרצו להוכיח שמותר לשקר לצורך, מדברי הגמרא (ברכות נה/ב) האומרת שהרוצה להנצל מעין הרע ילחוש "מזרעא דיוסף קאתינא" [אני מזרעו של יוסף], למרות שלא כל בני ישראל הם מזרע יוסף, שהיה אחד משנים עשר שבטים. הרי לנו, שהגמרא התירה לשקר כדי להנצל מעין הרע. אולם, יש לדחות ראיה זו, שהרי במהלך השנים בני ישראל התחתנו זה עם זה, ומסתבר, כי כל אחד ואחד עשוי להיות צאצאו של יוסף ואף של שאר השבטים...

זעילוי נשמת

הר"ר **יהודה אריה פודהורצר** ז"ל

ב"ר ישראל אברהם הי"ד נלב"ע חג השבועות תשס"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו בני המשפחה שיחי

זעילוי נשמת

מרת **רבקה גרטלר** ע"ה

ב"ר ישראל ז"ל נלב"ע י' בסיון תשס"ח

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחי



מיהו "יחזקאל כחלי"? המעיין בספר תורה לשמה שחיבר בעל בן איש חי, ישים לב לעובדה המעניינת, שבסיום תשובותיו הוא חתם: **"כ"ד [כן דברי] הקטן יחזקאל כחלי נר"ו"**. כידוע, שמו של ה"בן איש חי" הוא **יוסף חיים**, אך בספרו זה **"תורה לשמה"**, הוא רצה להפיץ דברי תורה לשם שמים, וכדי להסתיר את זהותו, הוא כינה את עצמו בשם יחזקאל כחלי כדי להסתיר את זהותו. לא בכדי בחר הבן איש חי בשם זה, מאחר שהוא כגימטריה של שמו יוסף חיים=224. גם הנהגה מעין זו אינה נחשבת כשקר, כפי שאומרת הגמרא (בבא מציעא כג/ב), שלתלמיד חכם מותר לשנות מן האמת כדי לנהוג בענווה.

דף טו/א וק"ל מצוה לקיים דברי המת

צוואת האדמו"ר מסדיגורא זצ"ל

דעת רבי מאיר בסוגייתנו, וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך חו"מ סימן רנ"ב סעיף ב'), ש"מצווה לקיים דברי המת". כלומר, למרות שאין אדם יכול להעביר ממון לרשות רעהו אלא על ידי קניין, חז"ל (כתובות פו/א תוספות ד"ה פריעת) תקנו, שאם אדם ציווה שיתנו מממונו לפלוני ואחר כך מת הנותן, מצווה על יורשיו לקיים את דבריו, אף על פי שהמקבל עדיין לא זכה בממון. תקנת חז"ל זו אינה הנהגה טובה בלבד, אלא חובה על היורשים לעשות כדבריו (שולחן ערוך שם).

האופן בו על המוריש לצוות: עם זאת, נחלקו הראשונים באלה אופנים מוטלת על היורשים החובה לקיים את דברי המת. דעת הרמב"ן (ר"ן בסוגייתנו) היא, כי די בכך שיצווה מפורשות את יורשיו שיתנו מנכסיו לפלוני, כדי לחייבם במצוות קיום דברי המת. אולם, דעת רבנו תם בסוגייתנו (ג/א תוספות ד"ה והא לא משך) וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך שם, ועיין משפטי הצוואה חלק ג' ש"א שהביא דעות נוספות), כי כדי שהיורשים יתחייבו לקיים את דבריו, על הנותן להפקיד את המתנה בידי שלישי, זאת, כדי להוכיח את רצינות כוונתו שאכן גמר בדעתו להעניק את המתנה ואינו מתכוון להתל במקבל (שו"ת ריב"ש סימן ר"ז).

צוואתו של האדמו"ר מסדיגורא: כשנתיים לפני פטירתו הזמין אליו כ"ק האדמו"ר מסדיגורא זצ"ל את אחד מרבני קהילת ברדיטשוב כדי להכתיב לו את צוואתו, בה חילק את נכסיו בין צאצאיו. בסיומה כתב האדמו"ר: **"והנני מובטח בצדקת בני שליט"א כי יעשו רצוני בלי שום שינוי, כחפץ אביכם"**.

לאחר פטירתו של האדמו"ר [לפני למעלה ממאה שנה], הסכימו בניו לקיים את צוואתו ולחלק את נכסיו כציוויו, אלא שהם ביקשו לדעת אם בכך הם נוהגים לפנים משורת הדין, או שמא מדין תורה חובה עליהם לקיים את הצוואה. פולמוס נרחב ביותר שכלל נידונים הלכתיים רבים, התעורר בין גדולי הפוסקים. אחד מהנידונים היה, אם על צוואה זו חלים דברי סוגייתנו, ש"מצווה לקיים דברי המת". דעת הגאון מללוב רבי יוסף שאול נתנזון (שו"ת שו"א ומשיב מהדו"ת סימן ע"ח) היתה, כי מאחר שהנפטר לא השליש את הירושה בידי שלישי, אין בניו חייבים לעשות כדבריו, שהרי לדעת רבנו תם באופן זה אין מצווה לקיים דברי המת.

לעומתו, סבר המהרש"ם (שו"ת, חלק ב' סימן רכ"ד ועיין שם בהבטים נוספים לשאלה), כי מאחר שהשלשת הממון נועדה להוכיח את רצינות כוונת הנותן, אם כן גם כאשר הוא מבטא את רצינות כוונתו באפנים אחרים, חלה חובה על היורשים לקיים את דבריו, ומאחר שבצוואתו הוכיח האדמו"ר את רצינות כוונתו, בכך שציין בסיומה כי הוא בטוח בצדקת בניו שימלאו אחר דבריו, אם כן ודאי שלא התכוון להתל במקבלי הירושה [עיי"ש באריכות].

תקפה ההלכתית של צוואה הנערכת אצל עו"ד: תורתנו הקדושה מצווה על דיני הירושה, ומסיימת (במדבר כז/יא) **"וְהִיָּתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפָּט"**, כלומר: אין אפשרות להפקיע את זכויות היורשים מן התורה על ידי הוראה פשוטה בעל פה או בכתב [מלבד שיכול לתת לאחד מהראויים ליורשו על פי דין, חלק גדול יותר, או את כל הירושה. עיין רמב"ם הלכות נחלות פרק ו']. האחרונים דנים בתקפה ההלכתית של צוואה שנעשתה בערכאות או אצל עורך דין, שיתכן, שלמרות שהיורשים אינם מחוייבים לקיימה מצד דיני הירושה שאותה אי אפשר לשנות כאמור, אך תוטל עליהם החובה לממשה מצד "מצווה לקיים דברי המת" ואף יכפו אותם על כך. טעמם, כסברת המהרש"ם הנזכרת, שבמקום שבו מוכחת רצינות כוונתו של הנותן, אין צורך בהשלשת הממון בידי שלישי כדי שתוטל על היורשים המצווה לקיים את דבריו. לפיכך, מאחר שהמוריש שערך את צוואתו אצל עו"ד, סבור היה שבכך הוא נותן לה תוקף וחשיבות, די בכך להוכיח את כוונתו.

סברא נוספת העלו האחרונים, לגבי אדם המצווה את ממונו לאלה האמורים לרשת אותו על פי חוקי המדינה, כי מאחר והם יכולים לזכות בממון על ידי פניה לערכאות, נחשב הממון כמחוזק בידם, ובאופן זה אין צורך שהמוריש ישלישו (שו"ת "אחיזה" חלק ג' סימן ל"ד ובמנחת שי סימן ע"ה ועיין בספר משפט הצוואה חלק ג' ש"א ענף ג'). [אלא, שיש להדגיש, כי דברים אלה אמורים רק באופן שהנפטר פונה בצוואתו אל היורשים ומצווה עליהם לחלק את ממונו. אך אם הוא ממנה בצוואתו "יורשים חדשים", או שמסלק את יורשיו מירושתו, אין היורשים מצווים לשמוע לדבריו, כיוון שאינו מצווה מה לעשות בנכסיו אלא קובע דברים שאינם בסמכות, שהרי אין בכחו לקבוע מי יהיו יורשיו].

זימל השיב את רוחו בכוס מים צוננים שהונחה לפניו, "הרי שלך הם המים..." עודדו הרב, ולבבו של שואב המים נפתח כאולם.

תחילה החל לספר בקול שקט על ילדותו המרה והקשה. מול עיניו הרחמניות של הרב חזר זימל אל המחזות מן הימים ההם. רואה הוא בעיני רוחו את זימל הקטן חוזר מן החדר, ניגש אל מיטת אביו החולה ומנסה לשמוחו כהרגלו. לוקח זימל את ידו הקטנה ומלטף את מצחו הלבן של אביו האהוב, והאב בקול חלש שואל היה אותו, "מיינע טיירע קדיש'ל, מה למדת היום בחידר?".

דמעות רותחות זלגו מעיניו הגדולות של זימל, עת הפליג בדמיונו אל אותו יום בו ניצב על שפת קברו של אביו לומר קדיש. השמים קדרו, וגשם כבד יתך על הארץ כאשר כל הקהל מיהר לשוב אל ביתו. גם זימל נחפז להכנס אל ביתו עם אמו הבוכייה, שכוחותיה לא עמדו לה, ולאחר מספר חודשים היא הצטרפה אל אביו והותירה את זימל הקטן לומר קדיש אחד על שני הורים.

"מאז ועד היום" המשיך זימל ואמר לרב, שהתבונן בו כשראשו מכונס בין שתי ידיו, "אני יתום! אמנם, עוד מעט ימלאו חמישים שנה ליום בו נולדתי, כאן, בבית הסמוך", הצביע זימל על צריף מט ליפול מעמד ממול, "אבל ללמוד תורה אני יודע, יתום אני מתורתנו הקדושה".

זימל דחה מלפניו כוס מים נוספת שהוגשה לו וניגש לעינין שלשמו הפועל בחדרו של הרב.

"לפני שלושה שבועות הזדמן לבית הכנסת מגיד מישרים שהאריך בדרשתו בגודל מעלת לומדי התורה. מה אומר לכם, רבי! דמעות על דמעות ירדו מעיני למשמע הדברים, השתוקקות עצומה אחזה את עצמותי ובלבי התעורר רצון עז לזכות ללמוד תורה. רבי! אומר לכם את האמת. זה שנים שבקרי מקנן חשק לזכות לחלק בתורה הקדושה, אולם חשק זה הרי הוא כדלי המים המלווים אותי עשרות שנים: ליד הבאר הם גדושים עד שפתם, וכעבור עשרים דקות הם מרוקנים מכל טיפה".

חיך קל עלה על פניו של זימל שהתעודד מכשרונו להמשיך משלים, והוא הסביר לרב, "גם אני כאשר אני שומע דרשה על לימוד התורה, באותו רגע מתמלא ליבי רגש עז של קדושה ומוכן אני ליטול דף גמרא ולהגות בו יומם וליל כפי שאני רואה את כולם עושים בבית הכנסת, אבל לאחר כמה שעות אני שוקע שוב בטדלות היום יום, וחוזר חלילה עד הדרשה הבאה. אך מדרשתו של המגיד ואילך אין מחשבה זו עוזבת אותי, וכפי שכבר אמרתי מתקרב אני לשנת היובל לחיי והריני עם הארץ כתינוק שנוכל, ועל כן הגביה זימל את קולו בעודו קם מכסאו "באתי לבקש ברכה מכבוד הרב **שאזכה לדעת ללמוד תורה"**.

רבי זלמן סגד שפירא הרים את ראשו ודמעה חרישית נטפה והתגלגלה על זקנו הארוך.

"זימלה יקיר" נשמע קולו הרך של הרב, "אמור אחרי ג' פעמים את המשפט הבא, ובעזרת ה' תתמלא בקשתך". זימל עשה אזניו כאפרסת כשהרב עצם את עיניו ואמר בכוונה עצומה: "אני חפץ ללמוד תורה, אני חפץ ללמוד תורה, אני חפץ ללמוד תורה".

הרב סיים את דבריו ודירבן את זימל המופתע: "אמור, אמור זאת ותראה ישועות".

מיתרי קולו של זימל נמתחו כקשת ובקול לא לו נהם מקירות ליבו: "אני חפץ ללמוד תורה". כהד אדיר שבא מן ההרים חזרו המילים אל ליבו של זימל וכאבו העצום על היותו עם הארץ העצים את קריאתו השנייה, "אני חפץ ללמוד תורה" צעק במלא גרונו. אמות הסיפים נעו ממקומן לשמע הפעם השלישית בה התחנן זימל: "אני חפץ ללמוד תורה", ודממה עמוקה נפלה בחדר בעוד זימל ממשש בכף ידו את ורידי צווארו שהלמו בקצב מהיר.

תוך רגעים מספר מצאו השניים את עצמם בחוקים זה בזה ונעונו של זה, לעיניהם המשתוממות של השכנים שנזעקו ובאו לשמע השאגות האדירות. "ממש קבלת התורה" לחש הרב, "לך בכרך זה ועסוק בתורה, ובכל שאלה שבה תתקל הנך מוזמן לבוא ולהרצות בפני".



זימל יצא את הבית מאושש, אסף את דליו שליווהו שנים כה רבות, ואחר שהניחם על מנת שלא ליטלם שוב, פנה אל בית המדרש על מנת שלא לעזבו.

תתחיל עם חומש רש"י יעץ לו אחד הלומדים שליבו נכמר למראה שואב המים המנסה בערוב ימיו להדמות לחובשי בית המדרש מימים ימימה, "אולי כדאי שתנסה לעיין ב"עין יעקב" ניסה אחר את כוחו, אך להפתעת כולם, ר' זימל לא הרפה מלימודו ויום אחר יום ושבוע אחר שבוע היה זימל מעפיל עוד שלב ועוד צעד אל הפסגה בכרכו של הרב.

בשעה שהיה רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל מספר סיפור זה, היה מוסיף ואומר: "שואב מים זה אכן התיישב לעסוק בתורה, ולא חלפו שנים רבות וראו זה פלא, אדם שהיה עם הארץ גמור עד גיל כה מאוחר, זכה בכח רצונו העז לגדול לאחד מתלמידי החכמים המפורסמים שבדור".

אין דבר העומד בפני הרצון. כל אדם, בכל גיל ובכל מצב, שיחפץ בכל מאוודו לקנות חלק בתורת ה', יכול לזכות ובלבד שהרצון ללמוד תורה יהיה כנה ואמיתי.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק.
פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף יב/א יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך **עבד כנעני לגוי - שונה**

כתב הגר"י קמניצקי זצ"ל: נראה שכל זה בעבד כנעני לישראל, שהוא קנין לו כשורו וחמורו ואין האדון חייב לו כלום. אבל בעבד כנעני השייך לגוי, דינו כעבד עברי של ישראל שהאדון מחוייב לזוננו. זהו שנאמר בתורה שאנשי מצרים שמכרו את עצמם לפרעה בשנות הרעב אמרו ליוסף (בראשית מז/ט): "ונהיג אנחנו ואדמתנו עבדים לפרעה ותן זרע ונחיה ולא נמות", כיון שעבדיו אנו הרי הוא חייב במזונותינו (אמת ליעקב, יגש).

דף יב/א יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות

עבד לנצח נצחים

אומרים בשם האדמו"ר רבי אהרן מבעלז זצ"ל: **בדברי** יצחק לעשו על אודות הברכות שנתן ליעקב, הוא אומר לו: "הן גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים". ואם תאמר שבשני בצורת תוכל לומר לו "שחררני", לפי שאינו יכול לומר "עשה עמי ואיני זנך"? הרי "ודגן ותריוש סמכתי" ולא תוכל להשתחרר לעולם...

דף טו/א המביא גט ממדינת הים

חידה לחנוכה

בספר "לקט יושר" קיבץ אחד מתלמידי בעל "התרומת הדשן" את מנהגי רבו והנהגות ישיבתו. **בחנוכה**, הוא מספר, היו משתעשעים בחידות שונות בהלכות חנוכה מתוך הסוגיות שעסקו בהן. **אחת** החידות היא -

המוליך או המביא גט ממדינת הים צריך אחד לצרף אליו כדי שיהא מקויים.

חידה זו היא מ"תרומת הדשן" עצמו, ופתרונה הוא: כאשר נוציא מנין ג'ט' (42) ממנין ה'ים' (55) ישארו 43, וצריכים עוד נר אחד (44) כדי שיוכלו לקיים מצוות הדלקת נרות חנוכה...

דף טז/ב רבה בר בר חנה חלש עול לגביה...

ביקור חולים אצל חז"ל

דרש רבי יוסף חיים מבגדד...
בא וראה שאף שבקרו חולים לא היה כל עסקם

מן הראוי לציין, כי יורש שמכר את הנכסים אותם ציווה המת להעניק לאחרים, אף שעבר בזה על "מצווה לקיים דברי המת", מכל מקום, אין בכחם של האנשים שהיו אמורים לקבל את חלקם בממון לתבוע את הנכסים מהלקוחות (שולחן ערוך חו"מ סימן רנ"ב, רמ"א) [לעומת דברי שכיב מרע שדבריו ככתובים וכמסורים וחל קניין בנכסים].

הנפטר הופיע בחלום - העלוני לארץ ישראל: יהודי שנפטר ונקבר בחוץ לארץ, הופיע בחלומו של אחד מקרוביו שירש אותו, והפציר בו להעלות את עצמותיו לארץ ישראל. החלום חזר ונשנה, ולבסוף הנפטר אף הזהיר את קרובו שיעשה כדבריו. בעל חלקת יעקב (שו"ת יו"ד סימן ר"ו), שבפניו הובאה השאלה מספר, כי "האיש הנ"ל הקיץ משנתו ותפעם רוחו ולבו חרד בקרבו ואינו יודע מה לעשות", ולפיכך הוא נשאל על ידו, האם חובה עליו לממן את העברת עצמותיו לארץ ישראל.

בתשובתו כותב בעל חלקת יעקב, כי הכלל הנאמר בסוגייתנו "מצווה לקיים דברי המת", תקף רק כאשר אדם מצווה לבצע פעולות מסויימות **בממונו**. אולם, אין בכוחו להורות ולצוות לגבי ממון אחרים. אם כן, עתה, אחר שהממון בידי היורשים, אין הם חייבים לעשות כדבריו, ובפרט במקרה זה שהיורשים אינם בניו, אף לא חלה עליהם מצוות כיבוד אב ואם.

שבירת כינור על קבר: מעניין לציין את המשך דבריו, כי אף על פי שמדין תורה אין היורשים מחוייבים למלא את בקשת הנפטר, אל להם לזלזל בחלום. כראיה לכך הוא מביא מעשה המסופר בספר חסידים (סימן שכ"ז), על אדם שרצה ליצור כינור מחתיכת עץ שנשתתרה מעשיית ארון קבורה למת, למרות אזהרותיו של אחד מהנוכחים לבל יהין לעשות כן.

בלילה, הופיע המת בחלומו, והזהירו שלא ליצור את הכינור, שאם לא כן הוא יענש, אך החולם לא שת לבו לדבריו וייצר את הכינור. המת הופיע שנית בחלומו והזהירו, כי אם לא ישבור את הכינור הוא ילקה במחלה מסוכנת, ואכן, אותו אדם חלה עד שנשקפה סכנה לחייו. משראה זאת בנו, הוא נטל את הכינור, ניפצו על קברו של המת והניח את השברים על הקבר, ולאחר מכן אביו נרפא.

דף טו/ב לא צריכא דאיכא משקה טופח

נטילת ידיים במטוסים וברכבות

מבואר בסוגייתנו, כי אף על פי שנטילת ידיים לפני הסעודה צריכה להעשות בבית אחת, אם נטל חצי יד ובא ליטול את המחצית השנייה כאשר המחצית הראשונה עדיין רטובה בשיעור של "טופח על מנת להטפיח" [שנותרה על ידו כמות מים כזו, שהנוגע בה יכול להרטיב מקום אחר], יצא הנוטל ידי חובה.

נטילת ידיים בכיור שבחדר הרחצה: במקומות רבים נתקלים יהודים שומרי תורה ומצוות בבעיה, כאשר הם רוצים ליטול את ידיהם **לסעודה** בכיור הממוקם בתוך חדר רחצה וכדומה. ויש לדון, האם מאחר שעצם השהייה בבית המרחץ היא הגורמת לנטילת ידיים, כיצד מועילה הנטילה, שהרי גם לאחריה הנוטל עדיין שוהה בבית המרחץ ומתחייב שנית ליטול את ידיו, וחוזר חלילה.

בנידון זה מיוחסת סברא נפלאה לגר"ח מבריסק זצ"ל, המתבססת על סוגייתנו האומרת, שהנוטל את ידו בשתי נטילות יצא ידי חובה אם לא הספיקה ידו להתייבש. הרי לנו, שכל זמן שהידים רטובות אנו דנים את הנטילה הראשונה כקיימת, ולכן מותר להוסיף וליטול המחצית השנייה של היד שעדיין לא נטלה ואין הדבר נחשב כנטילה לחצאין. על פי זה, לכאורה, גם אדם הנוטל את ידיו בבית המרחץ יצא ידי חובה, שהרי כאשר הוא יוצא מבית המרחץ ידיו הרטובות נחשבות כמי שניטלו זה עתה.

אולם, החזון איש זצ"ל (או"ח סימן כ"ד ס"ק כ"ו) לא קיבל סברא זו וטען, כי יש לחלק בין דברי סוגייתנו, העוסקת בנטילה **שבוצעה כהלכה** אלא שנחלקה לחצאין, לבין אדם הנוטל את ידיו בבית המרחץ, שבעודו שוהה שם לאחר הנטילה, התחייב שנית בנטילה.

בתי כסא המצויים במטוסים וברכבות: בעניין זה ראוי להוסיף את דעתו של הגאון מטארנא זצ"ל (המובאת בשו"ת מנחת יצחק חלק א' סימן ס') שבבתי הכסא המצויים ברכבות נוסעים ובמטוסים אפשר להקל וליטול ידיים אף לכתחילה, מאחר שבבתי הכסא שהיו בתקופות קדומות, היה הרפש נותר באופן קבוע בבית הכסא, אולם בימינו שמדיחים אותו במים, אין המקום מקבל דין של בית הכסא, ועל כן במקומות בהם אין אפשרות אחרת, אפשר ליטול ידיים במקומות אלה. סברא יפה מוסיף בעניין זה הגר"צ אבא שאול זצ"ל (אור לציון חלק ב' סימן י'), כי בתי הכסא המותקנים ברכבות, אינם מוגדרים כלל ועיקר כבתי כסא, מאחר שהם ניידים, ובגמרא (ברכות כו/א) מבואר שכלי שיש בו רפש אין לו דין של בית הכסא, מאחר שהוא נייד.

דף יט/ב נתן לה נייר חלק

פענוח כתב סתרים בשבת

מבואר בסוגייתנו, שאין לגרש אשה בגט הכתוב בדיו נעלם, אם בשעת הגירושין הדיו כבר בלוע בתוך הנייר ואין רואים את האותיות, אף על פי שעל ידי שפיכת "מי מילין" [מי קליפות רימונים]



אפשר לגלות את הכתוב. זאת, משום שהמילים הבלועות אינן נחשבות ככתובות על גבי הנייר (רש"י ד"ה השתא).

העברת מסרים חסויים: הירושלמי (שבת פרק י"ב הלכה ד') אף מספר על בני מדינה מסויימת, שהשתמשו בדיו זה כדי להעביר מסרים ממקום למקום בלא שיתגלו על ידי אחרים, ומוסיף ואומר, כי השופך את "מי המילין" בשבת על גבי הדיו הנעלם, עובר על איסור תורה של מלאכת כותב, שהרי קודם לכן לא נחשב הנייר כמי שכתובות עליו מילים, ובפעולה זו הוא כתב את המילים שהיו נסתרות.

כתיבה בחלב פרה: אחת השיטות המפורסמות בהן השתמשו בימי קדם להעברת מכתבים חסויים מעבר לקווי האויב, היתה על ידי כתיבה בחלב פרה. כאשר מקבל המכתב קרב את הנייר אל מקור חום היה החלב משחים, וכך ניתן היה לקרוא את הכתוב. הפרי מגדים (סימן ש"מ ס"ק ג') מכריע, כי העושה כן בשבת אינו עובר על איסור תורה, אלא על איסור דרבנן [כיון שדומה לכותב]. לכאורה, דבריו סותרים לדברי הירושלמי שהכריע לגבי "מי מילין", ששפיתו על אותיות נסתרות אסורה מן התורה!

ההבדל בין כתב נעלם לכתב טמון: על מדוכה זו עמד הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל (שור"ת הר צבי י"ד סימן ר"ל), המבאר בסברא נפלאה את החילוק בין שני המקרים. במקרה בו עוסקת סוגייתנו, האדם השופך "מי מילין" על הנייר מוסיף חומר חדש שבאמצעותו אפשר לקרוא את הכתב הנסתר, ולפיכך הוא עובר על מלאכת כותב מדאורייתא, שהרי הוא נחשב כמי שכתב בשבת על ידי החומר ששפך על הנייר. אולם, המקרב את הנייר שעליו אותיות נסתרות למקור חום, לא הוסיף דבר לאותיות הכתובות, אלא גילה את הכתוב בלבד, ופעולה זו אינה נחשבת מלאכת כותב מן התורה.

מדידת חום בשבת: לפני עשורים אחדים, רווח השימוש במודד-חום שהיה כעין רצועה עליה היו חקוקות אותיות שלא נראו לעין, וכאשר הניחו רצועה זו על מצח החולה נתמלאו האותיות המתאימות בצבע, וכך סימנו את חום גופו של החולה [היתה זו רצועת צלולואיד, שעובדה באופן כימי כך שצבעה הגיב לפי חום הגוף]. גדולי הפוסקים נדרשו להכריע אם מותר להשתמש ברצועה זו בשבת, שהרי על ידי הנחתה על מצח החולה נצבעות האותיות החקוקות בה, ושמא יש בכך משום מלאכת כותב. הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל הכריע (שמירת שבת כהלכתה סימן מ' ס"ק ח'), שאין להשתמש במד-חום זה, גם לא לצורך חולה שאין בו סכנה, כי פעולה זו אסורה מדרבנן, כפי שמבאר הפרי מגדים לגבי הקרבת נייר למקור אש, מאחר ומלאכה זו דומה למלאכת כותב. אמנם, בגלוי חום שבהם האותיות החקוקות בולטות וצבועות עוד לפני מדידת החום, אלא שכאשר מניחים את הרצועה על המצח הן משנות את צבען בלבד, פסק הגרש"ז ש"מסתבר שלחולה קצת מותר למדוד חום במכשיר זה אף מדרבנן".

שם אלא בדברי תורה, ואף הוא החולה התכונן להשיב להם כהלכה!
ונראה שמן השמים נזדמן שיענה להם בקל וחומר, כי בספרים נאמר שקל וחומר הוא סגולה לרפואה!...

דף יז/א בטולא דבר עשו

שלטון עשו מוגבל

במה עדיפים בני עשו על רשעי בבל?
ביאר המהר"ם שיק:

עשו קיבל את היכולת לשלוט על יעקב רק כאשר תרבו. בעת שיעקב עוסק בתורה, אין ביכולתו לעשות לו דבר. עדיפה, איפוא, ההשתעבדות לעשו, שהיא מוגבלת על זו של שאר אומות, שלא נאמרה בה הגבלה זו (לקוטי בתר לקוטי).

צעילוי נשמת

הרב **בנימין נפחא ז"ל**

ב"ר משה ז"ל

נלב"ע י' בסיון תשמ"ח

תנצב"ה



צעילוי נשמת

הרב **אברהם לוי ז"ל**

ב"ר זימל ז"ל

נלב"ע י' בסיון תשל"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו

ר' יצחק רפפורט ומשפחתו שיחיו



עולים על רכבת הלימוד



חודש ראשון התנסות חינם



קבע עיתים ללימוד <עכשיו> 3029 *

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה
מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע
'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחזקים בסיפוק רוחני עצום!

לתרומות והנצחות משה טרייטל טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות: 1-700-500-151

ת.ד. 471 בני-ברק | טל: 03-5775333 | פקס: 03-7601020
דוא"ל: E-mail: meorot@meorot.co.il

מאורות הדף היומי

